

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อ
ยกระดับเศรษฐกิจชุมชน: บ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน
The Development of Biodiversity-based Tourism Routes to
Raise the Community Economy: Nam Kian Community,
Phuphiang District, Nan Province

ปานแพร เชาวนัประยูร อุดมรัชสาทรย์¹, พิรานันท์ จันทาพูน²,
จริยา โกเมนต์³

Parnprae Chaoprayoon Udomraksasup¹, Piranun Juntapoon²,
Jariya Koment³

คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹, มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ²,
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้³

School of Tourism Development, Maejo University¹,

Maejo University, Phrae Campus²,

School of Administrative Studies, Maejo University³

Corresponding Author, E-mail: piranun_jn@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ 2) ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ และ 3) เสนอเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน เพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนในพื้นที่ จำนวน 30 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ส่วนกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณคือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยในชุมชนบ้านน้ำเกี๋ยน จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ แบบสอบถาม และแนวทาง

การประชุมกลุ่มย่อย จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและใช้สถิติวิเคราะห์เชิงบรรยาย คือ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) การท่องเที่ยวส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจที่สร้างรายได้แก่ท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องควบคู่กับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพร่วมกับนักท่องเที่ยว สำหรับแหล่งท่องเที่ยวของบ้านน้ำเกี๋ยนและในจังหวัดน่านมีศักยภาพต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระดับปานกลางถึงสูงมาก 2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$; $S.D.=0.68$) และ 3) เส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเป็นกลไกให้เกิดการขยายเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพเป็นสินค้าและบริการที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่ในวงกว้าง องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การท่องเที่ยวสามารถพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนบนพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และนักท่องเที่ยวยังได้รับความประทับใจ ความต้องการอนุรักษ์ การตระหนักรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ; เศรษฐกิจชุมชน; เส้นทางท่องเที่ยว; จังหวัดน่าน

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the context and to assess the potential of biodiversity-based tourist attractions; 2) to study the needs of Thai tourists in the biodiversity-based tourism; and 3) to create biodiversity-based tourism routes of Nam Kian Community, Phuphiang District, Nan Province in order to raise the level of community economic development. It is a mixed research which consists of 2 groups of key informants for a qualitative research: 1) 30 people in Nan Province and 2) 3 experts selected by purposive sampling. For a quantitative research, it consists of 30 Thai tourists in the Nam Kian Community selected by a convenience sampling. The research tools consist of an in-depth interview form and biodiversity-based tourism potential assessment form, questionnaire, and focus group discussion which are analyzed by

using content analysis and descriptive statistic through mean and standard deviation.

The results show that 1) tourism affected the income-generating economy to locality and people involved with the conservation of biodiversity together with tourists. However, tourist attractions in Nan Province have the potential to develop as biodiversity-based tourist destination from moderate to very high level. 2) The needs for Thai tourists in the development biodiversity-based tourist attractions are in overall, at a high level ($\bar{X}=3.50$; S.D.=0.68). 3) The biodiversity-based tourism route is the mechanism to expand the strong community networks to drive the utilization of biodiversity resources as products and services to attract tourists to visit on a wide range. The body of knowledge is that tourism can rely on local resources to bring maximum benefits to communities based on sustainable tourism. In addition, tourists have also been expressed their appreciation, the needs for conservation, awareness, and learning between tourists and tourist communities on the basis of natural resources on biodiversity and local wisdom.

Keywords: Biodiversity-based Tourism; Community Economy; Tourist Route; Nan Province

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัดของประเทศไทย ส่งผลให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนใช้ทรัพยากรชีวภาพที่มีอัตลักษณ์ร่วมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (อัจฉรา ยะราไสย และคณะ, 2559: 919) หรือที่เรียกว่า การท่องเที่ยวชีวภาพ (Bio-tourism) ที่ได้นำทุนธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพมาสร้างคุณค่าและรายได้แก่ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ทั้งสินค้าจากภูมิปัญญาที่จับต้องได้และการบริการที่ผสมผสานอยู่ในกิจกรรมท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน (ฐาวร บุณราศรี, 2564: 1-7) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสนับสนุนให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรชีวภาพที่มี

อยู่ในชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อม, 2562: 6) ในส่วนของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (2560) ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน และยกระดับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการนำทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ผ่านระบบวิธีคิดและการผลิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างสรรค์เป็นสินค้าและบริการสู่การจ้างงานและสร้างรายได้แก่คนในชุมชนที่กระจายอยู่ในแต่ละจังหวัดของประเทศไทย

จังหวัดน่านซึ่งตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบนมีความโดดเด่นในการยกระดับการพัฒนาชุมชนด้วยทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยมีจำนวนและรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558-2561 (สำนักงานจังหวัดน่าน, 2564: 11) อย่างไรก็ตาม จำนวนนักท่องเที่ยวได้ลดลงในปี พ.ศ. 2562 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้นโยบายการท่องเที่ยวจังหวัดน่านต้องขับเคลื่อนด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 296,609 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) เลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน โดยเน้นการสัมผัสแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงามและเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นภายใต้ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว (วิระศิษฐ์ แก้วป้อง และทัศนาวลัย อุทราสกุล, 2563: 79-80) สำหรับบ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถี ซึ่งเป็นหนึ่งในศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านการผลิตสารสกัดชีวภาพและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรชีวภาพ (เวชสำอาง) ที่เล็งเห็นความสำคัญของการลดรายจ่ายและลดการใช้สารเคมี จึงได้ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรชีวภาพที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่าน (นงคราญ ไชยเมือง และสุตาภัทร คงเกิด, 2562: 17) ประกอบกับความนิยมเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในปัจจุบัน จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดสรรพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนและกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของตำบล ดังนั้น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของบ้านน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน จึงต้องมีกลไกการดำเนินงานจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพที่ครอบคลุมในส่วนของการผลิตสินค้าและบริการที่มีการเชื่อมโยงกับศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และ

อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดน่านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจชีวภาพ รวมทั้งรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกผลักดันและกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ สามารถสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสร้างชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ บ้านน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ บ้านน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน
3. เพื่อเสนอแนะทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ บ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มคนในพื้นที่ ได้แก่ สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถี สมาชิกในศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ กลุ่มผู้นำในชุมชนบ้านน้ำเกี๋ยน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ นักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนจากบริษัททัวร์ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ประเมินศักยภาพและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกี๋ยน โดยการใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 30 คน โดยการใช้การเลือกแบบสะดวก (Convenience Sampling) ซึ่งเป็นตัวแทนจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ได้ทดลองมาเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกี๋ยน พร้อมให้ข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการ

2. เครื่องมือการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งใช้ข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้างร่วมกับการสังเกตพฤติกรรม จำนวน 10 คำถาม ในประเด็นบริบทของพื้นที่และแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่

สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation)

2.2 แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และพัฒนาเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินจากการตรวจสอบเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้น ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนและวิจัยด้านการท่องเที่ยวร่วมกันประเมินโดยใช้ความเห็นร่วม (Peer Review) เพื่อพิจารณาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง พร้อมทั้งให้คะแนนในแต่ละองค์ประกอบ โดยใช้ข้อคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) เนื้อหาในการศึกษามี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1=คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว 2=ความสะดวกในการเข้าถึง 3=สิ่งอำนวยความสะดวก 4=สภาพแวดล้อม 5=กิจกรรมและการจัดการ 6=การบริการข้อมูลข่าวสาร 7=ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน โดยมีค่าคะแนนศักยภาพตั้งแต่ 1 ถึง 10 คะแนน เมื่อรวมค่าคะแนนทุกองค์ประกอบด้วยกัน จะมีค่าระหว่าง 7 คะแนน ถึง 70 คะแนน ซึ่งได้กำหนดค่าคะแนนและเกณฑ์ รายละเอียดดังตาราง 1 ดังนี้

ค่าคะแนน	ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
7-22 คะแนน	ศักยภาพต่ำ
23-38 คะแนน	ศักยภาพปานกลาง
39-54 คะแนน	ศักยภาพสูง
55-70 คะแนน	ศักยภาพสูงมาก

ตาราง 1 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพและค่าคะแนน

2.3 แบบสอบถาม เป็นข้อคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทย และ 2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยประยุกต์ใช้แบบประเมินค่าตามวิธีการของลิเคิร์ต แบ่งออกเป็น 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้ 5 คือ ระดับความต้องการมากที่สุด 4 คือ ระดับความต้องการมาก 3 คือ ระดับความต้องการปานกลาง 2 คือ ระดับความต้องการน้อย 1 คือ ระดับความต้องการน้อยที่สุด และสามารถแปลผลจากค่าเฉลี่ยได้ ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ระดับความต้องการมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ระดับความต้องการมาก ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ระดับ

ความต้องการปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ระดับความต้องการน้อยค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ระดับความต้องการน้อยที่สุด สำหรับการตรวจสอบเครื่องมือได้ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จากนั้น ได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะที่ได้รับ นำแบบสอบถามทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น 0.78 จึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย

2.4 การประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มคนในพื้นที่ (Focus Group Discussion) ในการสรุปแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของบ้านน้ำเกียนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงในเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของพื้นที่ เกณฑ์สำหรับใช้ในการประเมินศักยภาพ และลงพื้นที่สำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชีวภาพของศูนย์เรียนรู้ ชุมชนบ้านน้ำเกียน และแหล่งท่องเที่ยวชีวภาพของจังหวัดน่าน

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มคนในพื้นที่ ร่วมวิเคราะห์และเสนอโครงข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกียน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

3.3 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันประเมินโดยใช้ความเห็นร่วม จากนั้น นำข้อเสนอแนะปรับปรุงกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวให้เกิดการเชื่อมโยงพื้นที่ในการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

3.4 การสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการทั้งในมิติของคนในชุมชนและมิตินักท่องเที่ยว

3.5 การจัดประชุมกลุ่มย่อยในการสรุปและเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกียน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำประเด็นจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยมีการจัดกระทำข้อมูลให้เป็นระบบให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ เปรียบเทียบและตีความข้อสรุปที่ได้รับของแต่ละประเด็น และผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบน

ความหลากหลายทางชีวภาพและผลการศึกษาค้นคว้าความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย ใช้สถิติวิเคราะห์เชิงบรรยายในการนำเสนอค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาริบทและผลการประเมินศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ บ้านน้ำเกี๋น จังหวัดน่าน

บ้านน้ำเกี๋นตั้งอยู่ในตำบลน้ำเกี๋น อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เป็นชุมชนเก่าแก่อายุราว 190 ปี นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน (ประมาณปี พ.ศ. 2365-2400) มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ประกอบกับการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง กระทั่งในปี พ.ศ. 2553-2554 ได้รับรางวัลโอท็อป (OTOP) 5 ดาว แบรินด์ชีวาร์ และปี พ.ศ. 2555 ได้รับรางวัลวิสาหกิจชุมชนดีเด่นระดับประเทศ ซึ่งมีการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ผ่านระบบวิถีคิดและการผลิตที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษในการสร้างให้เกิดประโยชน์ ในปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รวมถึงการบรรจุหีบห่อที่ทันสมัย ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงตั้งแต่การผลิตวัตถุดิบ การแปรรูปและการจำหน่าย ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน อีกทั้งกระบวนการผลิตดังกล่าวยังมีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 จึงได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพสำหรับผู้ที่สนใจ ชุมชนใกล้เคียง และนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าไปแลกเปลี่ยน เรียนรู้วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ

กลุ่มผู้นำในชุมชนบ้านน้ำเกี๋นมีความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งนับเป็นวิธีการสร้างคุณค่าและมูลค่าแก่ทรัพยากรในชุมชน ในขณะเดียวกันยังได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมให้เกิดการวางแผนการจัดการที่รัดกุม เนื่องด้วยการท่องเที่ยวสามารถส่งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบได้ สำหรับปราชญ์ท้องถิ่นได้มีส่วนสำคัญในการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรชีวภาพในชุมชนและเป็นนักสื่อความหมายในชุมชน โดยให้สัมภาษณ์ว่า ทรัพยากรในชุมชนเมื่อถูกนำมาใช้ประโยชน์ก็ควรได้รับการอนุรักษ์หรือการตอบแทนให้เกิดความยั่งยืน สำหรับศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์ฯ มีการเชื่อมโยง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนเข้ากับเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเรื่องดีต่อการกระจายรายได้สู่ชุมชนและก่อให้เกิดเครือข่ายและกิจกรรมที่หลากหลายภายในชุมชนยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่มีส่วนในการได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวของบ้านน้ำเกียนโดยอ้อม โดยให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับทิศทางของการพัฒนา กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนบ้านน้ำเกียนว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์ฯ แห่งนี้เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนในเรื่องเวชสำอาง ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการชื่นชมธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน ดังนั้น การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวจึงควรเน้นอัตลักษณ์ดังกล่าวที่มีอยู่ในชุมชน เชื่อมโยงเรื่องราวของการอนุรักษ์ทรัพยากรและประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อที่หลากหลาย ทั้งนี้ ผลการสัมภาษณ์สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถีและสมาชิกในศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์ฯ พบว่า บ้านน้ำเกียนมีแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่จำนวน 9 แหล่งเรียนรู้ และได้เริ่มส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบกับผลจากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้เชี่ยวชาญที่ได้ร่วมลงพื้นที่สำรวจพบว่า แหล่งเรียนรู้ของบ้านน้ำเกียนมีศักยภาพต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระดับสูงถึงสูงมาก รายละเอียดดังตาราง 2

ที่	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	องค์ประกอบการประเมิน ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบน ความหลากหลายทางชีวภาพ							รวม	ระดับศักยภาพ
		1	2	3	4	5	6	7		
1	การแปรรูปเครื่องสำอางสมุนไพร	9	9	9	9	9	9	9	63	สูงมาก
2	การแปรรูปสมุนไพรเป็นน้ำมันหอมระเหย	9	9	9	9	9	9	9	63	สูงมาก
3	การแปรรูปสมุนไพรและภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน	9	9	9	9	9	9	9	63	สูงมาก
4	แปลงเรียนรู้สมุนไพรและพืชอาหาร	8	9	8	9	9	9	9	61	สูงมาก
5	การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านใหม่สันติสุข	9	7	6	9	9	8	5	53	สูง
6	วัดโป่งคำ (น้ำเกียน) แปลงสมุนไพรชมรมผู้สูงอายุ	9	9	9	9	9	9	9	63	สูงมาก
7	กลุ่มจักสานบ้านน้ำเกียน	9	9	8	9	9	8	9	61	สูงมาก
8	กลุ่มทำข้าวแต่นบ้านน้ำเกียน	9	7	9	9	9	9	9	61	สูงมาก

ที่	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	องค์ประกอบการประเมิน ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบน ความหลากหลายทางชีวภาพ							รวม	ระดับศักยภาพ
		1	2	3	4	5	6	7		
9	แหล่งเรียนรู้ป่าครอบครัว	6	7	7	7	5	4	4	40	สูง

ตาราง 2 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ
บ้านน้ำเกี๋น จังหวัดน่าน

2. ผลการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกี๋น จังหวัดน่าน

กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในบ้านน้ำเกี๋นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68 อายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 45 ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 40 ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 35 มีจุดหมายหลักเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 50 เดินทางมาเที่ยวในครั้งนี้กับเพื่อน ร้อยละ 80 มีค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวต่อครั้งโดยประมาณ จำนวน 1,500 บาท ร้อยละ 60 เดินทางมาโดยรถโดยสารไม่ประจำทาง ร้อยละ 70

ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกี๋น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$; S.D.=0.68) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพมีกิจกรรมและการจัดการ อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.94$; S.D.=0.78) รองลงมา คือ การมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.88$; S.D.=0.74) การมีคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.86$; S.D.=0.72) สิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X}=3.64$; S.D.=0.70) ความสะดวกในการเข้าถึง ($\bar{X}=3.26$; S.D.=0.67) ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ($\bar{X}=3.21$; S.D.=0.62) และความต้องการให้มีการบริการข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X}=2.77$; S.D.=0.59) ตามลำดับ รายละเอียดดังตาราง 3

แหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ	ระดับความต้องการ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1 คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	3.86	0.72	มาก
2 ความสะดวกในการเข้าถึง	3.26	0.67	ปานกลาง

แหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ	ระดับความต้องการ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
3 สิ่งอำนวยความสะดวก	3.64	0.70	มาก
4 สภาพแวดล้อม	3.88	0.74	มาก
5 กิจกรรมและการจัดการ	3.94	0.78	มาก
6 การบริการข้อมูลข่าวสาร	2.77	0.59	ปานกลาง
7 ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน	3.21	0.62	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	3.50	0.68	มาก

ตาราง 3 ผลวิเคราะห์นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกียน จังหวัดน่าน

3. ผลการเสนอเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกียน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน เพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงศูนย์เรียนรู้ฯ เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในระดับปานกลางถึงระดับสูงมากมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวและมีการกำหนดระยะเวลาในการท่องเที่ยวให้มีความยืดหยุ่นกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งสามารถใช้เวลาในการท่องเที่ยวได้ตั้งแต่ 1-3 วัน ในการเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรายละเอียด ดังนี้

เวลา	กิจกรรม
วันแรก	
10.00 น.	ลงทะเบียนเข้าสู่ที่พัก เก็บสัมภาระพักผ่อนตามอัธยาศัย
11.00 น.	วิทยากรกล่าวต้อนรับ รับชมและฟังประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านน้ำเกียน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน-ชีววิถี
12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	เดินทางไปบ้านใหม่สันติสุข เพื่อศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพตามเส้นทางเดินธรรมชาติพื้นที่ป่าต้นน้ำและการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น
15.00 น.	เที่ยวชมป่าครอบครัว และรับฟังแนวคิดการทำสวนเกษตรผสมผสาน
16.00 น.	ปั่นจักรยานไปแปลงสมุนไพรผู้สูงอายุ รับฟังการเพาะปลูก ขยายพันธุ์พืชสมุนไพร และพืชอาหารท้องถิ่น

เวลา	กิจกรรม
16.30 น.	ปั่นจักรยานไปกลุ่มจักสาน ชมการสาธิตและร่วมทำตะกร้าและผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่
17.00 น.	รับฟังความเป็นมาของการรวมกลุ่มและชมการสาธิตการทำข้าวแต๋น
17.30 น.	เข้าสู่ที่พัก เก็บสัมภาระและพักผ่อนตามอัธยาศัย
18.30 น.	รับประทานอาหารเย็นแบบขันโตก ประกอบด้วยน้ำพริกแกงมัน แกงหน่อ แคบหมู แกงผักเชียงดา แกงโห้ระ แกงฮังเล แกงบอน ใส่อั่ว ซึ่งเป็นวัตถุดิบของท้องถิ่นตามฤดูกาล
19.00 น.	ชมการแสดง ร้องเพลงและร่วมร้องด้วยกัน
21.00 น.	เข้าพักบ้านโฮมสเตย์ นอนหลับฝันดี
วันที่สอง	
06.30 น.	ตักบาตรที่วัดโป่งคำ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่สร้างเมื่อประมาณ 150 ปีก่อน
07.00 น.	ปั่นจักรยานไปเที่ยวตลาดเช้า และเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านน้ำเกี๋ยน
07.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.30 น.	ชมแปลงปลูกสมุนไพรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีวิวิถี รับฟังความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่นำมาแปรรูปเครื่องสำอางสมุนไพรและชมการสาธิตการผลิตเครื่องสำอางสมุนไพรที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ
09.00 น.	ร่วมกิจกรรมการทำสบู่ เช่น สบู่มะเฟือง สบู่มะขาม สบู่ตะไคร้ เป็นต้น
09.30 น.	ชมการสาธิตการทำน้ำมันหอมระเหยจากตะไคร้หอม
10.00 น.	ร่วมกิจกรรมการสมุนไพรแปรรูปยาหม่อง
10.30 น.	ร่วมกิจกรรมการทำสมุนไพรปลูกประคบ
11.00 น.	วิทยากรบรรยายสรุปกิจกรรมและนำชมจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีวิวิถี
12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ตาราง 4 เส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกี๋ยน
อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดน่าน

ผลการถอดประเด็นจากการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับชุมชนพบว่า การท่องเที่ยวเป็นกลไกผลักดันและกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ จากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพที่ได้ออกแบบมาข้างต้นสามารถสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้อง สำหรับจังหวัดน่านมีแหล่งท่องเที่ยวเศรษฐกิจชีวภาพและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ประกอบด้วยเครือข่ายชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพเป็นสินค้าและบริการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนพื้นที่กระตุ้นเศรษฐกิจในการสร้าง

งาน สร้างรายได้ เกิดการเชื่อมโยงสังคมที่เป็นวงกว้างกระทั่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือ
ดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพให้เกิดการหมุนเวียนจนนำไปสู่
ความยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผล

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จังหวัดน่านและบ้านน้ำเกี๋นมีแหล่ง
ท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งเรียนรู้ที่รวบรวมองค์ความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน อยู่
ในระดับปานกลางถึงระดับมาก โดยเฉพาะด้านกิจกรรมและการจัดการ ทั้งนี้
สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุภัททิยา หล้าคำมี และคณะ (2560: 296-306) ที่ว่า
การท่องเที่ยวของจังหวัดน่านมีศักยภาพอยู่ในระดับที่สูงและชุมชนท้องถิ่นส่งเสริมการ
จัดกิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมกระตุ้นการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
สำหรับการท่องเที่ยวในต่างประเทศภายใต้ขับเคลื่อนของแพลตฟอร์มด้านธุรกิจและ
ความหลากหลายทางชีวภาพของสหภาพยุโรป (The European Union Business
and Biodiversity Platform, 2010: 5) กล่าวไว้ในส่วนของการได้รับประโยชน์ในเชิง
เศรษฐกิจควรพิจารณากิจกรรมที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับไนเนโร
ลา และคณะ (Ninerola, et al., 2019: 4) ที่เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวบนฐานความ
หลากหลายทางชีวภาพและการท่องเที่ยวแบบหมุนเวียน (Circular Tourism) ซึ่งเป็น
แนวคิดที่มีเป้าหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังที่บ้านน้ำเกี๋นมีการใช้ประโยชน์
จากทรัพยากรชีวภาพจึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ควบคู่กับการจัดการท่องเที่ยวเช่นกัน
สำหรับผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการนำทรัพยากรบนความชีวภาพมาใช้
ให้เกิดมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจทั้งรูปแบบของผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยว สำหรับ
ศักยภาพของการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกี๋นพบว่า อยู่
ในระดับที่สูงมาก จึงสามารถนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลาย
ทางชีวภาพ ซึ่งคล้ายกันกับการศึกษาของเฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ (2558: 9-12) ที่
ได้สร้างหลักเกณฑ์ข้อกำหนดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทาง
ชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมพบว่า เป็นไป
ตามเงื่อนไขในการมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม การบริหาร
จัดการ การเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วม และการจัดสรรผลประโยชน์สู่
ชุมชน

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวจำเป็นต้องสอดคล้องกับความต้องการทั้ง 2 มิติ คือ มิติของเจ้าบ้าน (ชุมชน) และมิติของผู้มาเยือน (นักท่องเที่ยว) สำหรับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมและการจัดการเป็นปัจจัยสำคัญที่นักท่องเที่ยวต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในการอนุรักษ์ร่วมกับชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของจิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์ และพัสสรณ์ วรภัทร์ธระกุล. (2564: 259) ที่สรุปการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านต้องเชื่อมโยงทุนทางธรรมชาติกับวิถีชุมชน ต่อยอดทุนเดิมและเพิ่มมูลค่าแก่ทรัพยากรท่องเที่ยวโดยที่นักท่องเที่ยวและชุมชนยังคงได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เช่นเดียวกับสินธุ์ สโรบล (2556) ซึ่งให้ความหลากหลายของชุมชนในภาคเหนือที่มีองค์ความรู้ในรูปแบบของภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจในการพัฒนาเป็นกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว และเกี่ยวข้องกับผลการศึกษาของปานแพร เชาวนัประยูร และคณะ (2559: 100) ที่ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวซึ่งได้ออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรวิทยากรของชุมชนและการสร้างมัคคุเทศก์เยาวชนประจำศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระบบรองรับกับเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพในบ้านน้ำเกียนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ แม้การนำทรัพยากรชีวภาพมาใช้ประโยชน์จะก่อให้เกิดผลดีต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ ตลอดถึงการสร้างเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากร แต่ยังมีข้อควรระวังดังความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องของปีเตอร์ โจนส์ (Jones, 2022: 151) ว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันกิจกรรมท่องเที่ยวยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวหลายแห่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการวางแผนการใช้ทรัพยากรชีวภาพที่เข้มงวด

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เส้นทางกาท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเป็นกลไกให้เกิดการขยายเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดน่าน (พ.ศ. 2561-2564) ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับจังหวัดเรื่อยลงถึงระดับท้องถิ่น จากผลการวิจัยได้ปรากฏความร่วมมือของทุกภาคส่วนในจังหวัดน่านในการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ แม้ว่าจังหวัดน่านเป็นเมืองขนาดเล็ก แต่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับศรีณัฐ ไทร

ชมภู และบุญเกียรติ ไทรชมภู (2558: 9) ที่เห็นว่า พื้นที่ที่มีทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่สมบูรณ์สามารถส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ประกอบกับส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีความสนใจเฉพาะ ซึ่งสามารถใช้เส้นทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน ที่ได้ออกแบบมาข้างต้นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับจังหวัดได้ ในทำนองเดียวกับแนวคิดของปานแพร เขาวนประยูร อุดมรักษาทรัพย์ และคณะ (Udomraksasup, et al, 2021: 1-12) ที่กล่าวถึงการสนับสนุนจากภาครัฐสามารถช่วยให้ทรัพยากรคงความสวยงามของธรรมชาติและเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ และปราโมทย์ ยอดแก้ว และวรัญญาภรณ์ ศรีสุวรรณ (2565: 348) ยังกล่าวเสริมเรื่องการสร้างเครือข่ายว่าเป็นสิ่งสำคัญและการได้รับการต้อนรับจากผู้คนในท้องถิ่นส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวตลอดมาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้ในการท่องเที่ยวจากผลการวิจัยในประเด็นการเสนอเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายระหว่างชุมชน หน่วยงานในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของบ้านน้ำเกี๋ยนและจังหวัดน่านมีการเปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของจังหวัดน่าน ซึ่งมีรายละเอียดในการอภิปรายการดำเนินวิจัยย่อย ดังนี้

3.1 การท่องเที่ยวของจังหวัดน่านในช่วงที่ผ่านมา มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลการศึกษาของจิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์ และพัทธ์สรณ์ วรภักดิ์ธิระกุล (2564: 265-271) ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามามากขึ้นมีผลดีต่อเศรษฐกิจและรายได้ในภาพรวมสูงขึ้น การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดน่านจึงต้องมีการขยายการรับรู้คุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชน การสร้างระบบในการอนุรักษ์โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง เช่นเดียวกับกับชุงและคณะ (Chung, et al., 2018: 14) ได้ชี้ให้เห็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมในทางกลับกันกาดาร์ บัคร บาโลช และคณะ (Baloch, et al., 2022) ได้แสดงข้อจำกัดบางส่วนถึงการท่องเที่ยวนั้นสามารถเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนได้ เช่น การเกิดธุรกิจท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทำให้มีการรับนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่นเสื่อมโทรม ความต้องการซื้ออาหารและสินค้าท้องถิ่นมากขึ้นทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมากขึ้นหรือมีการนำเข้าวัตถุดิบต่างถิ่นเพิ่มมากขึ้น การควบคุมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพทำได้ในพื้นที่ขนาดเล็กที่ต้องการควบคุมอย่างจริงจัง เนื่องจากความ

หลากหลายทางชีวภาพแม้จะถูกใช้ประโยชน์ แต่หากไม่มีแผนการรับมืออย่างครอบคลุมทุกขั้นตอนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง สามารถส่งผลกระทบต่อความหลากหลายโดยตรง ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีแผนกลยุทธ์ในการรักษาและฟื้นฟูความหลากหลายฯ ดังกล่าวให้สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง

3.2 การยกระดับเศรษฐกิจจากความหลากหลายทางชีวภาพจากผลการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานชีวภาพจังหวัดน่าน จึงต้องออกแบบเส้นทางและกิจกรรมที่ครอบคลุมความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งในชุมชนในการร่วมมืออนุรักษ์ทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในจังหวัดน่านในการดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยการส่งเสริมให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของทรัพยากรควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากร ในทำนองเดียวกันกับศรีนครินทร์ ไทรชมภู (2556: 8-12) ที่ได้ใช้ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของชุมชนที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ในด้านวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมคุณค่าแก่แหล่งท่องเที่ยวในการกระจายรายได้สู่ชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดถึงการเชื่อมโยงการตลาดกับภาคธุรกิจอื่น ๆ ให้เกิดความตระหนักในด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนในสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนจนทำให้พื้นที่ยังคงความเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

เส้นทางท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางเลือกที่มีฐานอยู่กับธรรมชาติ มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขของการได้รับความประทับใจ (Appreciation) ในทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเกิดความต้องการอนุรักษ์ (Conservation) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนบนพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นักท่องเที่ยวเกิดความตระหนักรู้ (Awareness) ถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความรู้สึกรัก ห่วงแหน รู้คุณค่าและมีจิตสำนึกในทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจในทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning) ซึ่งกันและกันระหว่าง

นักท่องเที่ยวและชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุป

จังหวัดน่านมีทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม รวมถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นในรูปแบบของสินค้าและบริการ ทั้งนี้ ในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นสามารถดำเนินการควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่นสามารถจัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนเน้นในเรื่องของเวชสำอาง สมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะต้องเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการชื่นชมกับธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (8 ธันวาคม 2564). *สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย รายจังหวัด ปี 2564*. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2565, จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=630
- จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์ และพัทธ์สรณ์ วรภัทร์ธิระกุล. (2564). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 6 (11), 259-276.
- เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ. (2558). *คู่มือหลักเกณฑ์ข้อกำหนดการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- ฐาวร บุญราศรี. (2564). *ถอดบทเรียนท่องเที่ยวชีวภาพตลาดบ้านบ้าน (Bio Tourism) by BEDO ปี 2, Bio Tourism*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- นงคราญ ไชยเมือง และสุตาภัทร คงเกิด. (2562). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบนฐานเศรษฐกิจชีวภาพ: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนชีววิถี ตำบลน้ำเกีฮ่วน จังหวัดน่าน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*. 13 (2), 10-25.

- ปราโมทย์ ยอดแก้ว และวรัญญาภรณ์ ศรีสวรรค์นล. (2565). รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยเครือข่ายธุรกิจเชรามี: กรณีศึกษาจังหวัดลำปาง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 10 (1), 336-350.
- ปานแพร เชาวนประยูร และคณะ. (2559). *โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ภายใต้กิจกรรมศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น*. รายงานการวิจัย. สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อม. (2562). *Biodiversity Progress ความก้าวหน้าการขับเคลื่อนการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สื่อตะวันออก.
- วีระศิษฐ์ แก้วปอง และทัศนาวลัย อุฑารสกุล. (2563). ปัจจัยทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมวัฒนธรรม และทุนทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมถนนคนเดินช่วงเมืองน่าน จังหวัดน่าน. *วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย.* 19 (3), 79-96.
- ศรีณัฐ ไทรชมภู และบุญเกียรติ ไทรชมภู (2558). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่คู้บางกะเจ้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.* 6 (2), 9-17.
- ศรีณัฐ ไทรชมภู. (2556). การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่คู้บางกะเจ้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.* 4 (2), 8-15.
- สำนักงานจังหวัดน่าน. (20 ธันวาคม 2564). *ข้อมูลทั่วไปและแผนพัฒนาของจังหวัดน่าน*. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2565, จาก www.nan.go.th/upload/1617260755.pdf
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน). (20 ตุลาคม 2560). *ศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น*. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2565, จาก <https://www.bedo.or.th/bedo/new-content.php?id=30>
- สินธุ์ สโรบล. (2556). *เศรษฐกิจฐานชีวภาพ: องค์ความรู้และการจัดการโดยชุมชนในภาคเหนือตอนบน*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- สุภัททิยา หล้าคำมี และคณะ. (2560). การศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน. *การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 55 สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วันที่ 31 มกราคม. หน้า 296-306.
- อัจฉรา ยะราไสย และคณะ. (2559). การฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจสังคม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านเชียงเหียน จังหวัดมหาสารคาม. *The National and International Graduate Research Conference 2016*. Graduate School, Khon Kaen University, Thailand and Universitas Muhammadiyah Yogyakarta, Indonesia. วันที่ 15 มกราคม. หน้า 919-930.
- Baloch, Q. B., et al. (2022). Impact of Tourism Development upon Environmental Sustainability: A Suggested Framework for Sustainable Ecotourism. *Environmental Science and Pollution Research*. DOI: org/10.1007/s11356-022-22496-w
- Chung, M. G., et al. (2018). Global Relationships between Biodiversity and Nature-based Tourism in Protected Areas. *Ecosystem Services*. 34 (December), 11-23. DOI:10.1016/j.ecoser.2018.09.004
- Jones, P. (2022). Tourism and Biodiversity: A Paradoxical Relationship. *Athens Journal of Tourism*. 9 (3), 151-162. DOI:10.30958/ajt.9-3-2
- Ninerola, A., et al. (2019). Tourism Research on Sustainability: A Bibliometric Analysis. *Sustainability*. 11 (5), 1377. DOI:10.3390/su11051377
- The European Union Business and Biodiversity Platform. (2010). *Tourism Sector and Biodiversity Conservation: Best Practice Benchmarking*. Brussels: IUCN European Union Representative Office.
- Udomraksasup, P. C., et al. (2021). Biodiversity-based Tourism Management for Community Enterprise Groups, Mae Chaem District, Chiang Mai Province. *Journal of Management Information and Decision Sciences*. 24 (6S), 1-12.